

Posmrtná oslava prof. dr. Emila Otta a Františka Storchy v „Právnické Jednotě“ v Praze.

Dne 29. ledna 1925 konána byla »Právnickou Jednotou« v Praze schůze věnovaná k uctění památky zesnulých vynikajících členů jejích prof. dra Emila Otta a Františka Storchy.

Schůze tato měla opravdu slavnostní ráz. Čeští právníci dostavili se v imponantním počtu, takže místnosti, v nichž schůze se konala, sotva je pojmuly. Dostavili se právníci od nejstarších k nejmladším, zastoupeny byly veškeré právnické obory. S pozorností sledovali slova řečníků, vybavující si v duchu milé podoby svých zesnulých učitelův a vzpomínající na ně s úctou a vděčností.

Předseda »Právnické Jednoty« prof. dr. Hermann-Otavský, zahájiv schůzi krátkým proslovem, požádal prof. dra Kamila Henna, seniora právnické fakulty Karlovy university, aby promluvil o významu

prof. dra Emila Otta.

Prof. dr. Kamil Henna pronesl za posvátného ticha a neutuchající pozornosti tuto řeč:

Je to jen skromná kytice pomněnek, již předkládáme na uctění památky prof. dra Emila Otta, je to pouze hrstka vzpomínek na bývalého učitele a pozdějšího spolupracovníka. Kdo by chtěl věrně vystihnouti profil Otta, musil by býti mistrný pastelista, by jasně vynikla zvláštní postava muže, jenž nám odešel navždy. Nepřipisujeme si této dovednosti; vyhověli jsme přání předsednictva naší Jednoty pouze z úcty k zemřelému.

Ponejprv jsme se seznámili s Ottem r. 1881 jako s examinátorem při první státní zkoušce; vidíme ho ještě dnes před sebou, jako tenkrát; postava elegantní, vy-

soká, štíhlá; oduševnělý krásný obličej; bohatý havranní vlas a vous; co však nejvíce u něho vábilo, byly jeho černé oči jiskřící, pronikavé a hluboké, v nichž se odráželo vše, co právě ho zajímalo, co ho těšilo, co ho bouřilo; byl Ott velmi citlivý, ba vznětlivý; ovšem dovedl zcela se ovládati, vyznamenával se velikou disciplinou nad sebou samým. Sympatický byl Ottův hluboký jasný hlas, který zněl jako ryzí kov, schopný všech modulací. A tak zůstal Ott povždy; jen vlas a vous předčasně zbělily.

Ott jako examinátor, jako předseda zkušebních komisí historickoprávní a judiciální nebyl zrovna obáván, vždyť všeobecně známá byla jeho naprostá spravedlnost, ale přece měl kandidát pocit, že předstupuje jako vinník před přísného soudce, jenž hleděl proniknouti do všech záhybů jeho nitra; každý věděl, i když Ott sám nezkoušel, že mu nic neujde, že vše bude uváženo na prospěch i nepospěch. Ott jako předsedající ovládal všechny zkušební discipliny, mohl kdykoli převzít jako examinátor kteroukoli z nich, neboť měl do vysokého věku kromobyčejnou paměť. Komisi, jíž předsedal, vtiskl svůj ráz, bylať to jeho, Ottova komise; citovali to všichni, kandidáti i examinátoři.

Ott jako učitel byl zcela svůj. Příprava jeho byla vždy nejsvědomitější, vše měl v paměti, ničeho neopomenul; vžil se do látky právě probírané a přednášel stále se zápalem, s překvapující výmluvností, i když šlo o věci zdánlivě suchoparné a méně cenné; budova jím stavěná nesměla vykazovati ní jediné dutinky, ni jediné trhliny, přesně musil přiléhati kamínek ke kamínku. Ve svých přednáškách Ott se dotýkal každého sporného bodu, kdekolivěk se objevivšího, neboť sledoval domácí i cizí literaturu a judikaturu s neutuchající svědomitostí. Kdyby byl Ott přednášel nějakým jazykem světovým, jistě by bývaly jeho přednášky navštěvovány mladými doktory všech národností, kteří by bývali chtěli se zdokonaliti v soudním řízení, jehož on byl znalcem kromobyčejným. Pro začátečníka ovšem byla to nemalá práce, by vše pochytil a vše ocenil.

Za to však tvořily Ottovy přednášky později v praxi nevyčerpatelný zdroj poznání, byly útočištěm v každém těžším případě; v praxi poznal teprve právník, co Ottovy

přednášky vykazovaly na bohatství, hloubce a pevných základech; v praxi teprve se blahořečilo *Ottovi*, že byl neklamným vůdcem, spolehlivou oporou. Tím se vysvětluje také neobyčejně skvělé přijetí jeho »Soustavného úvodu ve studium nového řízení soudního« (1897 nsl., 2. vyd. 1908 nsl.) nejen doma, nýbrž i v cizině, která dovedla si poříditi překlady alespoň partií pro ni nejdůležitějších.

Svého učitelského úřadu vážil si *Ott* nade vše; dojemné bylo jeho ocenění, když s ním se loučil; každý cítil, že *Ottovi* srdce krvácí, když musil jako sedmdesátník r. 1915 opustiti svou katedru, kterou zaujímal přes 40 let. A poněvadž nechtěl po druhé zakusiti hořkost této bolesti, odešel s katedry a nikdy více na ni nevstoupil, ač odcházel jarý na těle, jarý na duchu. Pocta literární u této příležitosti mu podaná je svědectvím všestranné úcty jeho žákův. I v naší Právnické Jednotě působily mocně jeho přednášky dříve často konané.

Stálé zabývání s řízením soudním bylo *Ottovi* dobrou průpravou i pro administrační organizaci samostatné právnické fakulty české, kterou on založil při svém úřadování jako první děkan, a která ve svých základech posud trvá přes nutné změny, vyvolané velkým vzrůstem posluchačstva.

Vystoupení *Ottovo* bylo do jisté míry obřadní, což ho odlišovalo na první pohled; nebyla to pósa, nic hledaného ni pěstěného, nebyl to návyk, nýbrž byla to jeho povaha, která všude a vždy se uplatňovala. Mnozí viděli v tom chlad a odměřenost, ale on uznával jak pro sebe tak i pro každého platnost zásad: »noli me tangere« a »suum cuique«.

Ott byl hluboce přesvědčen o posvátnosti práva a dávnověkých obyčejů; nic ho nedovedlo tak pobouřiti, jako samovolné odstupování od toho, co bylo předepsáno zákonem nebo nařízením. *Ott* byl personifikací povinnosti. Byl konservativcem, ale nikoli zkostnatělým. Byl pro pokrok cestou evoluce práva, ale nepřitelem každé překotnosti; obával se, že kamének padající po sněhových vrstvách vzroste pádem na lavinu, která pohrbí se zpuchřelým mnoho živoucího.

Sledoval pilně politiku, ale sám aktivně jí nikdy se nezúčastnil; nechtěl svých sil tříštit. Jako člen bývalé panské sněmovny nikdy nepronesl toho, čemu se říká politická řeč, ale za to všude byl činný, kde šlo o tichou práci; zde uplatňoval bohatost svých vědomostí ne pro zevní lesk, ale pro věčný pokrok.

V novém našem státě nedostalo se mu příležitosti vystupovati na venek, ale spolupůsobil v komisích, kdykoli byl o to požádán; ve vysokém věku oslňoval svou řečnickou dokonalostí, pádností svých argumentů, proti nimž těžko bylo obhájití opaku.

Nikdy nechtěl spolupůsobiti ve věcech, které nesouvisely s jeho nominálním předmětem; poukazoval k tomu, že je pouze odborníkem procesuálním, ačkoli jeho vědomosti a zkušenosti ho opravňovaly pronášeti svůj názor o právních problémech všechných. Jaká to skromnost a svědomitost!

Jalového mluvení byl O t t odvěkým odpůrcem; nezazlíval nikomu opačného stanoviska, viděl-li, že vyplývá z vnitřního přesvědčení, ale v O t t o v i našel protivníka ten, kdo jednal a mluvil pro osobní zisk, pro svou oslavu, pro laciný potlesk.

O t t svého přesvědčení nikdy nezapřel, mužně za ním stál, neohlížeje se, zdali stane se tím populárním nebo nenáviděným. A tu nutno zjistiti, že mnohdy pro své stanovisko došel neoblíby u těch, kdož vždy chtějí, by každý byl jejich přívržencem, u těch, kdož nedovedou různiti osoby od věci. O t t nikdy netoužil po tom, zalíbiti se všem; šel svou cestou, kterou pokládal za pravou. Nežádal na nikom, aby k vůli němu šel s ním, nevnucoval svého stanoviska, ale za živý svět nechtěl nic obětovati z toho, co jemu bylo svatým, co jemu bylo pravdou.

O t t měl jemné srdce a živý soucit. Býval jsem dojat, když mne navštěvoval v těžké nemoci, když těšival rozechvěnou mou ženu. Ni jednoho prázdného slova nepronesl, ale duše jeho mluvila mluvou vnímavou.

Ústav hluchoněmých měl v něm starostlivého rádce a štědrého podporovatele.

Ztratili jsme O t t a; již nikdy neshlédneme v jeho

vážnou tvář, z níž zářil vnitřní utajovaný žár. Odešel od nás navždy.

Ale Ott zanechal nám nádherné plody své neúporné práce, zanechal literární skvosty vykouzlené s nevšední oddaností, s velkým rozhledem, s minuciosní detailností, na skálopevných základech. Soustřeďoval se ovšem na soudní řízení, ale co z něho podával, svědčilo o universálním pojmání právních řádů z dob minulých a přítomných. Byl přesvědčen, že právní instituty jen tenkrát jasně se pochopí, když jejich nenáhlý vznik, vzrůst a přeměna se vysvětlí. Toto přesvědčení vedlo jej do dějin právních, jichž se stal slavným pěstitelem. Od r. 1883/84—1898/99 přednášel také o pramenech církevního práva, které ovládal dopodrobna. Jeho spisy historického rázu jsou jedinečné; nutno jich ještě výše ceniti než práce z praktického práva, ač i tyto jsou superlativy vědecké činnosti. Tam však Ott musil si stavební materiál sám shledávati z roztroušených zpráv a ze skrytých pokladův archivních, tam neměl cestu urovnanou, nýbrž musil si ji teprve raziti, musil balvany odstraňovati, by mohl proniknouti k cíli sobě určenému. Ve spisech z pozitivního práva je základní látka napřed poskytnuta v zákonních předpisech; jde tu ovšem o duchaplné její proniknutí, o logické seskupení, o vyvozování úsudkův, o navrhování reform. Ott ovšem neznal těžkostí ani tam, ani zde; suveréně ovládal právní prameny z minulosti a přítomnosti, suveréně je zpracovával. I stal se takto Ott prvním moderním českým processualistou a kanonistou, ozdobou fakulty.

Nejslavnějším spísem Ottovým jsou nesporně jeho »Beiträge zur Receptions-geschichte des römisch-kanonischen Processes in den böhmischen Ländern« (Lipsko, 1879), k nimž předběžnou prací byly jeho články v Právniku (1877): »Působení práva církevního na rozvoj řízení soudního vůbec a v zemích českých zvláště.« Těmito pracemi zahájil Ott celý cyklus o recepci; to je stěžejní osa ovládající jeho historické badání, nesloučené ovšem v jeden celek.

Je nemožno podati výstižný obsah řečených Bei-

träge ve stručnosti; obsahují tolik detailů dovedně sestavených v ladný celek, že se při knižní setře, když se analyzuje; je to jako při popisu krásné květiny; slovo je chudé, musíme ji viděti a moci se obdivovati, co příroda vykouzila.

Jen několik slov z bohatého obsahu. O t t osvětluje postavení Čech ve 13. a 14. století u porovnání se zeměmi sousedními, vystihuje poměr mezi mocí světskou a církevní, zmiňuje se o konkordátu z r. 1221, o snahách po imunitě církevní a vylučuje, kterak privilegium fori se uplatňovalo. Vzpomíná ohraničení světské a církevní jurisdikce na provinciální synodě 1349, vzrůstu církevního soudnictví privilegiem uděleným pražské universitě nad jejími příslušníky a dobrovolným podrobováním laiků. Rozvinuje obraz právního studia v českých zemích před zřízením pražské almae matris, kterak kanonické právní prameny zde se šířily; vzpomíná návštěv vysokých škol cizích. Na zřízené pak vysoké škole pražské ukazuje, jak převládá pěstění kanonického práva. Vidíme, jak praktické vyškolení v římskokanonických zásadách zaujímají místa v radě královské a v královské kanceláři, jako městští písaři, jako právní rádci, notáři, církevní hodnostáři, zejména v biskupském oficialátě a arcijahenství. Zvláště pak se vytýká vývoj notariátu v 13. a 14. století; podává se přehled vědeckých pomůcek, praktických návodů, domácích prací o římskokanonickém procesu, formulářův a zvláštních »processus Sathanae«, v nichž ve formě právního sporu se projednává poměr člověka k odvěkému nepříteli lidského pokolení; jsou to spisy na rozhraní mezi procesuálními příručkami a romány náboženského obsahu. Husitské bouře jevily ovšem vliv i na poli církevní jurisdikce a pěstění práva; pražská fakulta právní zaniká 1419; vzmáhá se zase návštěva italských vysokých škol a později škol německých; tam puťovali hlavně katolíci, sem, zejména do Wittenberku, odštěpenci. Římskokanonické řízení však bylo již v Čechách známo ve 13. století u slibných soudů, t. j. soudů kompromisárních, kde úkol rozhodčích náležel duchovenstvu obeznámenému s církevním procesem. Tak zejména se dalo při odkli-

zování sporů církevních ústavů, královské rodiny, šlechty i prostého lidu. Rozhodné ovšem bylo vnikání cizího procesu do královské kanceláře. Velké vítězství slavila recepce první kodifikací obecného procesu, když kolem r. 1300 Václav II. vydal pro Kutnou Horu *ius regale montium*, které obsahovalo ve 4. části úplný systém procesních předpisů včetně důkazní řízení, jak obsaženo je v II. knize Řehořových dekretálů. Tato *iura montana* jsou základem trvalé úplné recepce římskokanonického řízení v českých zemích. Z nich čerpal brněnský městský písař Jan pro své městské právo kolem r. 1350, jehož zase podpůrně užívalo Staré město pražské; též Briccius ze Zlicka zakládá 1536 své pražské právo na brněnském kodexu. Ott podává pak obraz snah po kodifikaci a unifikaci městského práva od r. 1545, které se končí, když Litoměřice r. 1610 se vzdávají svého saského práva, čímž pražské právo v kodifikaci Koldínově (1579) se rozšířilo v celých Čechách. V 17. a 18. století se uplatnilo pak na Moravě a ve Slezsku. Vniknutí obecnoprávních zásad procesních do městských soudů vyvolalo jednak popularisování městského práva, na př. *summa Koldínova* (brzy po 1579), jednak theoretické prohloubení; tak napsal 1585 Vít Ophthalmius z Oskorína: »*processus iuris municipalis pragensis cum iure provinciali et civili collatus*,« kterýžto spis 1605 do českého jazyka byl přeložen. Právnická fakulta r. 1610 znovuzřízená, ve své činnosti ovšem přerušovaná, nevykazuje však stolice pro domácí *ius municipale*, ačkoli toto bylo 1622 do učební osnovy pojato, takže pouze římské a kanonické právo dominovalo. Koldínovo městské právo recipovalo též formality procesního práva: litiskontestace se stala těžištěm celého řízení; přijata důkazní řehole: »*actore non probante, reus absolvitur*« místo zásady, že žalovaný má dokázati, kterak není zavázán nebo vinen; apelace kanonická přišla k platnosti; základem rozhodnutí byl materiál obsažený v soudních spisech za šetření koncentrační maximy; proces se stal písemným. Zřízení královského apelačního soudu 1548

dotvrdilo recepci; tento soud působil pro města v Čechách a nenáhle také na Moravě a ve Slezsku jako jediný kontrolní orgán, což podporováno mizením významu dřívějších odvolacích stolic. Mezi přísedícími královského apelačního soudu uplatňovali svůj vliv *doctores iuris* jako soudci jmenovaní; je patrné, že vůči nim mizel vliv neprávnikův, a že vítězství obecnoprávnímu řízení bylo zajištěno. Recepce cizího práva byla podporována vzrůstem humanismu, jehož vznik a šíření Ott dopodrobna vyličuje, jakož již učinil v *Právniku* (1878) článkem »O vlivu humanismu na rozvoj právních poměrů v Čechách«. Ukončení recepce nastalo přijetím obecného procesního řízení u soudů zřízených pro šlechtu, která byla 1620 poražena; pro její soudy platily nyní procesní předpisy umístěné v obnoveném zřízení zemském z r. 1627 a 1628. Zavedeny písemnost, podrobné důkazní předpisy a revise, kteréžto instituty postupem doby byly v jednotlivostech zdokonalovány. Na základech procesního řízení v Čechách nenáhle zaváděného postoupeno bylo konečně k josefinskému soudnímu řádu, společnému všem rakouským zemím.

Spisem o recepci postavil se Ott do první řady právních historiků, pěstujících dějiny recepce cizího práva v Německu a v jeho sousedních zemích; jeho jméno bude povždy čestně vytýkáno vedle jeho předchůdců jako Stobbe, Stintzing, Muther, Franklin, Stölzel, neboť obdivuhodná jest Ottova erudice, jeho umění konstruktivní, jeho skvělý sloh; je to dílo trvalé ceny a nehynoucí zásluhy.

Jako doplněk této práce lze pokládati Ottovo *Eindringen des kanonischen Rechts, seine Lehre und wissenschaftliche Pflege in Böhmen u. Mähren während des Mittelalters*, jež vyšlo v 3. ročníku kanonického oddílu Savignyho *Zeitschrift für Rechtsgeschichte*, r. 1913. Ott podává zde nástin vývoje církevní organizace v Čechách a boje sváděného o nezávislost církevní moci, mluví o školách zřízených při katedrále v Praze a Olomouci, při kolegiální kapitule na Vyšehradě a

při klášteře strahovském, břevnovském a dominikánském u sv. Klimenta v Praze, ale přímá svědectví o pěstění církevního práva nedají se do 13. století uvésti ani pro pražskou školu katedrální. Čeho doma se nedostávalo, musilo v cizině se dosíci, a proto z Čech putovali již ve XII. století do Francie, kde církevní právo se pěstilo hlavně v Paříži a v Remeši. Podávají se pak podrobně všechny pomůcky pro domácí soukromé studium kanonických předpisů. Pro rozmach notářského úřadu je důležité, že r. 1270 zřídil Henricus de Isernia na Vyšehradě školu k vypěstění notářův, ač neměla dlouhého trvání. Známý byly Summa notáře Jana z Bononie (1280—1290), »Summa artis notariae« Rolandini de Passageriis († 1300), jakož i jeho dodatky k ní Aurora a Aurora novissima od Petra de Uzola († 1312). Dorost právnický byl dále vychováván praktickým auskultováním u soudů církevních. Znalost církevního práva se dokládá pak řadou osobností známých jako právoznalcův a z různých právních rozepří, kde se činí zmínky svědčící ovládnutí církevního materiálu zákonného. K tomu přistupovala pak návštěva vysokých škol ve Francii a v Itálii; putovali tam synové vysoké šlechty, držitelé velkých obročí, s dispensí od residenční povinnosti, klášterníci, i chudší kandidáti nalézající útulek v různých kolejích; církevní hodnostáři i sám král udělovali přímo podpory scholárům. V Paříži byli příchozí z Čech v XII. stol. přijímáni do Natio anglicana; od XIV. století však připočítáni k Natio Allemaniae. V Bononii tvořili Češi a Moravané r. 1310 jednu z ultramontáních národností, 1315—16 byl jeden z nich rektorem a každý 21. rok měl býti rektorem volen příslušník Nationis Boemorum. V 13., resp. 14. století putovali Češi též do Pádovy, do Říma, Perugie, Vicenzy; za Jana Lucemburského i do Montpellier.

Vedle těchto vyškolenců na universitách působili ještě právníctí polovzdělanci v úřadě městských písařů (»o c u l i c i v i t a t i s«) v XIII. a XIV. století, kteří své znalosti čerpali z různých praktických příruček, kanonicky zladěných. Po zřízení pražské university vzmáhá se studium kanonické, v napodobení studia pařížského; vzmáhá se zejména ná-

vštevba klerikův. Od r. 1372 jeví organizace fakulty více podobu podle vzoru bononského. Ott věnuje pak svou pozornost kanonistům v Praze působivším, mezi nimiž byl první domácí magister Stephanus, arcibiskupský kancléř a generální vikář, později řeholní kanovník v Roudnici. Způsob tehdejších výkladů byla metoda scholastická pěstěná jazykem latinským. *Repetitiones* a *Disputationes* doplňovaly hlavní výklady. Ve XIV. století nepůsobil však v Praze ani jeden nad průměr vynikající právník; 1385 měl zde přednášky (*repetitiones iuris*) *Ubertus de Lampugnano*, profesor z Pádovy a vrstevník Baldův. Z Prahy byli do ciziny povolávání učitelé do Heidelbergu, Erfurtu, Kolína nad Rýnem, Krakova, Avignonu, kdežto mezi Prahou a Vídní byl poměr napiatý pro spory mezi Karlem IV. a Rudolfem IV. rakouským, až teprve později i sem zavítávají pražští doktoři jako učitelé; podobně se to mělo s Lipskem. K Rotě Romaně byli povoláni od 1327—1415 čtyři příslušníci pražské university. Církev brala si své hodnostáře z řady pražských doktorů, stát pak kancléře a úředníky kancelářské, i města tak činila, a velká řada prokurátorův a advokátů consistorii Pragensis propůjčovala své služby stranám hledajícím právo; rozhodči užívali kanonických zkušeností v životě praktickém, jemuž sloužily i různé formuláře sepsané v domácím jazyku. 1419 zaniká právnická fakulta na 200 let, ale dlouho nebylo jí dopřáno vyvinovati činnost vynikající. S osudy právnických studií při universitě Karlo-Ferdinandské se zabývá ještě Ottova krásná rektorská přednáška, otištěná v *Právniku* 1887.

Do téhož kruhu recepčního patří Ottův spis »*Die Tabula iuris der Klosterbibliothek zu Raygern*«, uveřejněný ve vídeňské akademii r. 1888. Jsou zde podány výsledky vědeckého prozkoumání dvou rukopisův obsahu podstatně totožného. Jeden z rukopisů, neúplný, chován je v knihovně benediktinského kláštera Rajhradského na Moravě; druhý, úplný, v městské knihovně gdánské; jsou to přepisy prvopisu posud neznámého a obsahují v hlavní své části stručný, abecedně seřazený právní lexikon »*tabula iuris*«, který se šíří o všem, co z práva církev-

ního a civilního nezbytně bylo potřebí znáti k církevní správě a k církevnímu soudnictví. *Monaldova Summa* z let 1254—1274 je výhradním pramenem, z jehožto excerpování *tabula iuris* vznikla. Autorem tabuly jest jistě nějaký řeholník smýšlení theokratického na Moravě asi v posledním desetiletí XIII. století, snad sám probošt Jan. Tabula tato je proto důležitá, že byla stručnou a lehce přehlednou rukověť pro rychlé orientování všech, kdož měli účastenství ve vykonávání mnohostranné církevní správy, a zajisté hledaná v dobách, kdy církevní zákonodárství postupovalo rychlým krokem a měrou tak rozsáhlou, že při tehdejších poměrech stěží bylo lze nabýti jasného přehledu o jeho celém dosahu. Důležitost se zvyšuje, povážíme-li, že duchovní správcové, podle ní se řídíce, uváděli právo římské a církevní do praktického života, čím domorodé právo pozbývalo své půdy; k tomu přistupuje dále pravděpodobnost, že brněnský *manipulus iuris civilis* asi z r. 1353 byl pořízen podle vzoru tabuly Rajhradské; případloť by jí takto významné postavení v recepci cizího práva v zemích českých.

S podobnou látkou se zabývá další *Ottův* spis »*Die Rhetorica ecclesiastica*«, uveřejněný r. 1892 rovněž ve vídeňské akademii. Po širokém a prohloubeném ocenění rhetoriky a jurisprudence ve středověku, po vytčení kanonické pravovědy v 12. století v poměru k theologii a k římskému právu procesnímu, po vystihující charakterisaci literatury vížící se k Dekretu Gratianovu, vytýká *Ott* postavení zmíněné Rhetoriky mezi *ordines iudiciarii* 12. století. Práce, povstalá ve Francii asi mezi r. 1160 a 1179, chce obeznámiti s naukou o církevních právních pramenech a se základy církevního soudnictví, a to methodou systematickou pro účely praktické. Autor je neznámý klerik z jižní Francie a učitel na nějaké katedrální škole; stanovisko jeho jest hierokratické a kurialistické; každá světská věda má býti podle něho ovládnána naukou církevní. Základem jeho práce je dekret Gratianův s vynecháním všeho, co v praxi nemělo aktuálnějšího významu; přímé ovládání římského práva autorovi chybělo. Význam Rhetoriky záleží v podání rukověti lehce

přístupné, která se osvědčovala do procesních reforem provedených v poslední třetině 12. století.

S dějinami recepčními úzce souvisí historická část *Ottových »Geschichte und Grundlegenden des österreichischen Rechtsfürsorgeverfahrens«* (Freiwillige Gerichtsbarkeit), ve Vídni 1906. Ott jde nazpět až do římského práva; *iurisdictio voluntaria* známá tam alespoň pojmově protívou od *iurisdictio contentiosa* vyplývala spíše z *imperia* než z jurisdikce v technickém rozumu; za Justiniana přibývá úřad *tabellionů* jako *potestas actorum conficiendorum*. Po bouřích vyvolaných stěhováním národův udržely se v románských územích některá stará municipální zařízení; »*curia*« jako úřad pro nesporné řízení vedla *gesta municipalia*, čím v Galii a ve Španělsku se našla náhrada za notariát. *Gesta* stala se uchovatelem listin svědčících pořízením na případ smrti, církevním nadáním, dědickým smlouvám. Zařízení toto vyhovovalo potřebám doby, kdy každý žil podle práva svého národa, kdy církev žila *secundum ius romanum*, kdy výhoda listin jako důkazných prostředků byla uznávána. Zejména v Romagně udrželo se užívání soudní listiny a šířilo se odtud v XII. století po celé Itálii; funkce *iurisdictio voluntariae* vykonávali pak »*iudices ordinarii*«. Jim příslušelo ustanovovati poručníky a různé kurátory, souhlasiti se zcizováním jmění nezletilých, s *manumissis*, s emancipací a s adopcí, jako jim příslušela *aperitio testamentorum* a pod.

V německých územích staré říše římské bylo římské municipální zřízení z kořene vyvráceno a nastoupila *solemnisatio* určitých právních jednání v rámci franského soudního zřízení, jehož jednotlivosti se probírají. Tyto vývody *Ottovy* jsou více rázu reprodukčního. Jakmile přichází ke vlivu církevnímu, oslňuje samostatným pozorováním. Poukazuje zejména ke vlivu *iudices commissarii* a k zavedení písemnosti v řízení soudním. Zřizování listin před soudem nebo církevním notářem se vzmáhá udělením plné důkaznosti. Zvláště zavádí církev *exemplificatio*, t. j. obnovování listin, úřední záznamy

o stavu osob, *urbaria*, základy to veřejných knih o nemovitostech, péči o sirotky, na niž upozorňovali zejména zpo-
 vědníci, užívající *Summae confessorum*, které se
 jeví býti zvláštním druhem populární právnické literatury.
 Církev klade základy pozůstalostního řízení ustanovováním
 zvláštních *executores testamenti*, zřizují se
 z úřední moci inventury pozůstalosti po beneficiátech, by
 zajištěno bylo »*ius exuviarum*«, na čež nároky činili arcijá-
 hnové, biskupové i papežové. Po zavedení volného te-
 stování pro duchovní a po teritoriální úpravě intestátní
 posloupnosti po klericích, uplatňují venkovští děkanové
 svůj vliv při celém řízení pozůstalostním, což v Rakousku
 bylo teprve zrušeno Josefem II. r. 1783. Činí se zmínka,
 že proti církevnímu zasahování ve směru naznačeném
 města reagovala. Ve větších diecésích Německa, Anglie,
 Francie, ale i Čech převzali vykonávání nesporného řízení
 vedle církevní správní agendy generální vikáři, kdežto
 soudnictví ve věcech sporných a trestních se přenášelo na
 zvláštního biskupského oficiála. Středověká římskokano-
 nická doktrína zůstala beze vlivu na vývoj *iurisdictionis*
voluntariae; je to jen několik poznámek, které se nalézají
 ve spisech předůležitých pro proces ve věcech sporných.
 Důvod této mezery jest jednak vnitřní, jednak zevní. Onen
 záleží ve skutečnosti, že nesporné řízení tvořilo pouze
 pestrou směsici různých jednotlivých aktů nestejného vý-
 znamu, jež měly pouze jediný společný účel v preventivní
 právní ochraně. Zevní důvod byl ten, že spolehlivé fun-
 gování řečené ochranné činnosti bylo zajištěno vžitými
 formuláři, které podle potřeby doby byly doplňovány nebo
 měněny. Při tomto stavu věci je patrné, jak přicházel stále
 více k platnosti úřad notářů, který byl teritoriálně orga-
 nisován podle italských vzorův. Ale výchova notářů
 zůstávala průměrně zanedbána, neboť chyběl vědecký
 základ. Karel IV. učinil klasický výrok ve své *Majestas*
Carolina: »*numerus notariorum est longus et*
magnus, ars eorum autem brevis et parva«
 a Baldus de Ubaldis: »*Imperitia notariorum*
destruit mundum«. Ani notářský řád Maxmilian I.
 z r. 1512 nepřinesl očekávaného výsledku a sbor Tri-

dentský 1562 nařizuje dokonce biskupům, aby sesadili církevní notáře práva neznalé. Výjimku z neblahých těchto poměrů vykazuje pouze Francie. *Jurisdictio voluntaria* zůstala zanedbána i v prvních stoletích novověku. Akademické vyučování práva pokleslo až na Francii, v Itálii, v Německu, v Rakousích, i u nás. Vzpomeňme jen na následky husitských válek, na boje vyvolané reformací a vpádem Turkův. Odtud ovládali právníci polovzdělanci celý praktický život; jim stačily sbírky formulářů sepsané dříve latinsky, pak v řeči domácí. U nás sepsal kolem r. 1452 novoměstský písař *Prokop ars dictandi* a v ní zvláštní pojednání *Praxis cancellariae*. V Němcích sestavil městský písař a pozdější fojt *Tengler* r. 1509 svůj známý a dlouho užívaný *Laienspiegel*. Tak stala se *iurisdictio voluntaria* jurisdikcí *in fima seu bassa*. Nenálilý obrat nastal teprve vítězstvím zeměpanského soudnictví nad říšským a zavedením soudního vzdání jako aktu závazného k převedení vlastnictví na nemovitostech a zapisování příslušných právních jednání do veřejných knih. Když občané podnikávali obchodní cesty do vzdálených zemí a tam mnohdy zemřeli, musilo býti postaráno o sirotky doma zůstalé a o jmění v cizině nabyté. Konečně staraly se patrimoniální soudy o pozůstalostní řízení a o poručenské věci, a to jednak se zřetím na majetkový zájem držitelů panství, jednak s humanitního stanoviska. S těchto hledisek vychází říšský policejní řád z r. 1548 a 1577, v Čechách městské právo z r. 1579 a selské řády z r. 1550 a 1588. I populární literatura věnovala těmto otázkám pozornost, na př. známý »Hospodář« Jana Brtvína z Ploškovic z první polovice 16. stol. Další vývoj nesporného řízení se odehrává v jednotlivých korunních zemích; je známo, že zejména vývoj veřejných knih a poručenského i pozůstalostního řízení v Čechách byl podkladem pro unifikaci rakouského zákonodárství v XVIII. stol. O t t zabývá se pak detailně s tímto zákonodárstvím, ovládaným osvíceným absolutismem, probírá *Codex Theresianus*, zákonodárství Josefa II. a Františka I., až dochází krok za krokem k patentu z r. 1854 a věnuje svou pozornost osudům notariátu,

za Josefa II. úmyslně potlačovaného, zejména jeho úpravám z r. 1850, 1855 a 1871. Poslední kapitola historické části věnována je literatuře 19. století. Oceňují se spisy, které vydali Österley, Wolfgang Puchta, Julius Merkel, Stöhr, Gustermann, Kostetzky, Füger, Kieszling a Weissler.

To co posud chybělo, vědecké propracování nesporného řízení, podal teprv Ott v historické a dogmatické části knihy probírané. A jako byl první, který v tehdeším Rakousku zpracoval systém nového civilního řízení způsobem bezvadným a vyčerpávajícím, byl též první, který položil fundamentum aere perennius pro »nobile iudicis officium«; v tomto je připojen i celý literární aparát, kdežto v onom jest úmyslně vynechán, což při Ottově obrovské znalosti literární nutno litovati, ježto jsme přišli o poučení těžko nahraditelné.

O církevním soudnictví vůbec napsal Ott pojednání do 1. a 2. vydání Ulbrich-Mischlerova Österreichisches Staatswörterbuch pod heslem »Kirchliche Gerichtsbarkeit« 1895 a 1906, které vzbudilo velikou pozornost. Je to historické vylíčení církevní jurisdikce od prvních počátků do přítomné doby s hlavním zřetelem k poměrům v zemích tvořících dřívější Rakousko. Je to thema Ottovi zcela přiléhající, o němž pracoval celý život a jež ovládal jako málo kdo. Zajímavý pro názory Ottovy o poměru státu k církvi je závěrek zmíněného článku poukazující na výrok papeže Lva XIII. z r. 1894: »Hinc statum et ecclesiam ab altero separandos contenditur perperam; sed illos mutuo coniungi foedere necesse est«. Ott nepřál si sice opětného nastolení systému hierokratického, ale on byl přítelem a zastáncem poměru mezi státem a církví, založeného na vzájemném uznávání a podporování. Ovšem jak v detailu a v praxi takový poměr má se vytvářeti, o tom Ott, pokud víme, nikdy nepsal, nikdy veřejně se neprojevoval. Jistě byl však odpůrcem rozluky, neboť v katolické církvi viděl instituci imponující mohutnosti, činitele se staletou minulostí a s nedozírnou budoucností.

Kdežto *Ottovy* práce posud vytknuté se zabývají dějinami procesu a nesporného řízení vůbec, osvětlil *Ott* ještě vznik celé řady jednotlivých útvarů soudního řízení nebo podal o nich srovnávací studie, jako v »Právniku« »Uvedení zmateční stížnosti v zákonodárství rakouské« (1873); »O přísežném seznání stran« (1874); »O žalobě vyzývací pro vychloubání se« (1885); »O řízení upomínacím« (1886); »Richterliches Fragerecht u. eidliche Parteienvernehmung« (1894); »Die Aufnahme der Aufforderungs- u. Feststellungsklage in Österreich« (1899) atd.

Naše vzpomínky svědčily *Ottovi* hlavně jako právnímu historikovi. Pokud spisy *Ottovy* se zabývají platným právem, staly se součástí nynějšího právníckého fundus instructus, na něm budují dále naši processualisté, v čele s profesorem *drem Horou*, nástupcem jeho na naší fakultě, který také jako nejpovolanější o nich podává náležité ocenění. Zde vytkneme alespoň tituly hlavních z nich, pokud tak již se nestalo. V »Právniku« vyšly: »Několik poznámek k zákonu ze 6. února 1869, č. 18 ř. z. o řízení při rozdělování nemovitostí« (1873); »O příslušnosti podle osnovy nového civilního řádu« (1882); »O opravě řízení exekučního« (1886). Dále celá řada článků v *Grünhutově* časopisu a v *Gerichtszeitungu*; pak »Zwei Fragen betreffend den Staats-Gerichtshof« (1893); »Mezinárodní ochrana práva autorského« (1900); »Úkol odvolání podle nového řádu soudního« (Sborník I., 1901); »Zur Frage der Zulässigkeit eines Kompromisses in Scheidungssachen« (1903); »Drobnůstky z praxe soudní« (1904); »O hlavním úkolu mezinárodního řízení sporného« (1908); »Bemerkungen zu dem Gesetzentwurf betreffend die Änderung von Bestimmungen über die Revision, die Berufung u. den Rekurs« (1910); »Die in Österreich geplante Beschränkung der Revision mit Rückblicken auf deren Geschichte in Deutschland« (1911); »O významu a dosahu konvencí evropských států v Haagu 1902 ve věcech manželských« (1914); »Rechtspflege u. Verwaltung« (1914).

Vedle toho ovšem napsal *Ott* celou řadu posudků, vzpomínek, článkův a zpráv se zevrubností sobě vlastní.

Představíme-li si celou literární budovu *Ottovu* jako ze žuly vytesanou, žasneme nad její celkovou monumentálností a nad jejími detailními okrasami. S podivem se tážeme, kde našel *Ott*, při své rozsáhlé učitelské a zkušební činnosti, fysického času, by mohl vykouzlití tolik krás do všech podrobností provedených. *Ott* žil ovšem jen pro vědu, neznal oddechu, nedopřál si odpočinku; opanoval všechny právní obory, byl všestranně obeznámen se vším, co v právním životě mělo poněkud jen většího významu. Byl mistr ve tvoření, učení a vědění právnickém. A přece nám musil odejítí on, jenž s naším právnictvím je spojen nepřerušitelnými svazky. Odešel v tichosti, jak žil a pracoval.

Naše alma mater, naše Právnická Jednota, celá obec právnická zachová *Ottovu* památku co nejvěrněji a nejvděčněji.

Loučíme se zde s *Ott*em; s ním, jenž tak vroucně cítil nábožensky, se loučíme tklivým »Requiescat in pace«.

*

Po řeči prof. dra Kamila *Hennera* ujal se slova předseda prof. dr. *Hermann-Otavský*, aby věnoval posmrtnou vzpomínku druhému vynikajícímu muži, jehož ztráty čeští právníci upřímně želí,

prof. dr. **Františku Storchovi.**

Promluvil takto: Velectěné dámy a pánové! Dovolují si přistoupiti k úkolu, který mi připadá v dnešní naší schůzi, t. j. ke vzpomínce na prof. dra *Storcha*. Jsem si vědom toho, že vyžaduje to, ne-li omluvy, tož aspoň vysvětlení, že — ačkoli jsem zástupcem zcela různého vědeckého oboru — podjal jsem se přece jako starosta Jednoty tohoto úkolu a že tudíž, jak je přirozeno, nebudete moci očekávati v této mé vzpomínce odborného ocenění vědecké činnosti muže, jehož vzpomínáme. Vysvětlení je v tom, že před několika málo lety měla naše Jednota příležitost uvědomiti si vědeckou práci prof. *Storcha* a jeho význam jako badatele a učitele; bylo to za radostné příležitosti jeho sedmdesátin, kdy vyslechli jsme ve společné schůzi, pořádané právnickou fakultou

s naší Jednotou z povolaných úst, t. j. od prof. Miříčky a prof. Kallaba odborné ocenění vědecké činnosti a významu nebožtíkova. K tomu pak přistupuje, že náš pražský nominální reprezentant oboru trestního práva a řádu, prof. dr. Miříčka, pojedná, jak lze souditi, v blízké době na místě jiném, t. j. na fóru university, resp. fakulty, o životním vědeckém díle S t o r c h o v ě, i nepříslušelo by mně, abych chtěl promluvit o tom, co z části bylo a z části bude ještě vyslechnuto z úst nejváženějších našich vědeckých zástupců oboru, o něž jde.

Omezím se proto v této své skromné vzpomínce na dvojí: Jednak chci věnovati zřetel poměru prof. Storchů k naší Jednotě, jednak pokusím se o příspěvek ke charakteristice jeho osobnosti sdělením svého osobního dojmu, resp. některých vzpomínek.

K naší J e d n o t ě byl nebožtík v poměru blízkém, přátelském; od počátku své vědecké a literární činnosti osvědčoval k Jednotě přichylnost. Byl skutkem i radou nápomočen k plnění jejích úkolů. Byl častým návštěvníkem týdních schůzí, zejména arcí, když byly na pořadu otázky z práva trestního. Vícekrát také sám konal přednášky a zhusta se účastnil diskusí o otázkách svého oboru. Našeho časopisu »Právník« byl horlivým přispívatelem. »Právník« vděčí mu za značný počet prací vysoké vědecké hodnoty. První práci uveřejnil v něm v 17. ročníku, tedy r. 1878, poslední práci — tuším, že to byla vůbec poslední, již napsal, — v roce 1922. Práci prvního vědeckého sjezdu českých právníků, pořádaného naší Jednotou spolu se sesterskou Právníkou Jednotou moravskou, účastnil se prof. S t o r c h vynikajícím způsobem ve třetí sekci jakožto referent o otázce »Doporučuje-li se v Rakousku uvedení instituce podmíněného odsouzení« i navrhl podav referát o předložených pracech resoluci, jež byla sekci i sjezdem jednohlasně přijata. Jednota naše honosí se posléze tím, že byla nakladatelem druhého dílu proslaveného Storchova spisu »Řizení trestní rakouské«, díla to, jež lze označiti, jak to činí prof. Kallab, za první soustavné české vyličení celého určitého oboru právní vědy.

Pokud jde o osobnost prof. Storch a, tu chtěl bych nastíniti dojem, jenž utvořil se mi o něm z mého styku s ním již jako s učitelem v přednáškách, resp. ve cvičeních seminárních, dojem to, jenž sesílil a ustálil se mi v době pozdější, kdy měl jsem čest stýkati se s ním na fakultě jakožto se starším váženým kolegou ve sboru profesorském a posléze, ne na posledním místě, také ve své někdejší funkci jakožto spoluredaktor »Právnicka«.

Po stránce dojmu, kterým působil prof. Storch jako učitel, nalézám svou vzpomínkou potvrzeno to, co bylo již poznamenáno s jiných stran: Příznačným byl jeho výkladem jak na katedře tak i v semináři ráz klidné rozvážnosti. Výklad jeho nebyl ohnivým, ani řečnický vyzdobeným, po stránce dialektické i jazykové býval arci upraven co nejpečlivěji. Přednáška — pronášená zvučným jeho hlubokým hlasem — nesla se token klidným, nerušeným. Nebyl to však klid uspávající posluchače v netečnost; naopak, přednáška jímala auditorium; Storchovy výklady sledovány s napjatou pozorností; každé takřka slovo přijímáno s vědomím, že jest na svém místě; posluchač měl dojem naprosté propracovanosti toho, co mu podáváno, měl dojem, že by výklad mohl jíti přímo do tisku, bez jakékoli bližší úpravy. Právem vyslovil se při jubileu Storchově v Jednotě naší z tohoto místa tehdejší starosta její dr. Kasanda o přednáškách prof. Storch a v Jednotě, že »každá v nich pronesená věta podobala se pečlivě vytesanému žulovému kvádru, jež přednášející s rozvahou, klidem a přesvědčující jistotou kladl na patřičné místo do solidní stavby své navskrz exaktní přednášky.«

Nechci zůstaviti nezminěnu též drobnůstku ze Storchových přednášek, jej charakterisující, totiž způsob, jakýž zachovával při diktátu svých výkladů, na př. z Hmotného práva trestního: Diktoval stejnoměrným tempem tak zvolněným, aby mohl průměrný pisatel stačiti; na pisatele méně hbité nebral zřetele, neopakuje jim k vůli slov již diktovaných, pouze čísla citovaných paragrafův a data předpisů jim uváděných pronášel zvolna dvakráte za sebou, ne více a ne méně. Opakuji, že jest to drobnůstka, ale jistě při-

značná pro znamenitou urovňanost ve způsobu výkladu a pro časovou ekonomiku přednášejícího.

Kdo neznal prof. S t o r c h a, resp. neslyšel jeho přednášek, mohl by z toho, co uvedeno, souditi, že postupoval při svých výkladech snad jaksi pedanticky neb alespoň suše. Byl by to úsudek zcela nesprávný. Klid a akuratesa, přesnost jím zachovávaná, byly jakékoli pedanterie naprosto vzdáleny; klid jeho byl spíše klidem filosofa — prof. Kallab označuje ho jakožto prýšticí nejen z naprostého ovládní nejdetailnějších problémů, nýbrž i z hlubokého jednotného filosofického světového názoru — byl klidem, řekl bych, toho, kdo ví, co chce, a kdo, zvoliv si určitý úkol, klade pevnou vůlí podmínky pro jeho zdárné splnění.

A nikdo neodnášel si také ze Storchových přednášek dojem jakési suchosti nebo chladu. Jakožto posluchači jeho jsme dobře vycifovali, že přednášející je plnou duší při věci, že podává výtěžek hluboké práce, práce, jíž věnuje nejen svůj intelekt, ale i své srdce, velkou lásku k věci, a spolu i snahu po ušlechtilé formě dialektické a jazykové. Pod toto hledisko náleží charakterisace, kterou podává o literární tvorbě Storchově prof. Kallab ve zmíněné své přednášce, uváděje, že celý »materiál, zvláště i zákon sám, prošel dříve, než byl systematicky spořádán a vyložen, výhní jeho hluboce uvažujícího ducha; vyšel odtud stmelěn v jedinou masu nevykazující nikde kazův a cizích přimísenin, masu zušlechtěnou ryzím kovem duše pevně věřící v nutnost spravedlnosti.« I praví dále prof. Kallab, že přes množství snesené látky působí dílo Storchovo dojemem přímo estetickým, poněvadž právě vše tu jest zladěno na onu základní toninu. Pod rukama S t o r c h o v ý m a, praví dále, »mění se i výklad suchých paragrafů trestního procesu v nadšenou ódu na spravedlnost.«

Jak jsem již uvedl, sesílil se dojem, jehož jsem nabyl o osobnosti Storchově již za svých studentských let, pozdějším stykem na fakultě, kdy zejména i moje spoluredaktorská činnost v »Právníku« po dobu 12 let přiváděla mne v častější ještě s ním styk, než jak ho jinak fakultní život s sebou přinášel. Prof. Storch byl přispívatelem, nad něhož lepšího si nemůže redaktor vůbec přát. Pro toho,

kdo jen poněkud zná úkoly a starosti redaktorů, stačí krátce uvést, co ho jako přispívatele kvalifikovalo: příspěvky pro tisk dokonale připravené, psané známým jeho drobným, ale úhledným a dobře čitelným písmem, téměř bez korektur a bez přípisků, dokonalost obsahu, vybroušenost i jazykové stránky a — last not least — dochvilnost v dodání slíbených příspěvků, vlastnost to, jak známo, obzvláště vzácná a pro redakci cenná.

V osobním styku byl prof. S t o r c h neobyčejně milý; v hovoru soukromém ustupovala vážná jeho tvářnost; z jasných modrých očí zářila vlídnost a známá jeho dobrota srdce. Tato osvědčovala se zejména vůči potřebnému studentstvu, ve kterémžto směru nelze pominouti mlčením, že prof. Storch zastával po drahnou řadu let s obětavou ochotou obsáhlý nadační referát studentský na fakultě právnické. A pendantem k této obětavosti vůči studentstvu jest čin velkodušný, kterýmž osvědčil obětavost zcela vzácnou, snad jedinečného rázu, vůči vědeckému fakultnímu dorostu: byl to neočekávaný jeho odchod na odpočinek v zářetí po jeho 60. narozeninách, provedený v plné síle duševní i tělesné, aby — jak to konstatováno prof. Miříčkou v oslavné schůzi jubilejní — uvolnil místo mladším kolegům a mohl se plně věnovati vlastní práci vědecké.

Pokud bych dovedl shrnouti dojmy o osobnosti Storchově tuto hlavními rysy nastíněné v jakousi synthesi, charakterisoval bych profesora Storchu jakožto osobnost nejvyšší harmonickou, v níž souladným vytvářením se stránek intelektu, citu a vůle vzešla povaha vysoké, svrchované mravní ušlechtilosti a hodnoty.

S pohnutím vzpomínám svého posledního setkání s profesorem Storchem. Bylo to něco více nežli před rokem v podolské sanatoři. Navštívil jsem tam onemocnělého kolegu a přítele a ku svému překvapení zastihl jsem u něho prof. Storchu. Prodléval přes den v sanatoři u své ochravné choti, paní to vzácné ušlechtilosti, s níž žil v manželství nejšťastnějším. Byl tehdá ještě dobré naděje v její uzdravení. Bohužel naděje ta ho po čase zklamala. Paní Storchová loni na podzim podlehla své chorobě. Možno si mysliti, jak již nemoc a dokonce předčasná smrt drahé

choti zasáhly v onu harmonii, v onen soulad jeho zevnějšího i vnitřního života.

Nepřežil jí na dlouho. — A ani tento odchod jeho na věčnost, ač neskonale truchlivý, není prost něčeho usmiřujícího, něčeho i harmonického. Ona rozrývající disonance, která vpadla v jeho život ztrátou milované choti, neměla dlouhého trvání — vyzněla v brzku, vyzněla arci spolu s jeho životem; a vyzněla zase v harmonii, v souzvuk — souzvuk to opětného shledání se s bytostí mu nejdražší.

Naší Jednotě zůstane památka *Storchova* na vždy drahou. Jméno jeho a rovněž slavné jméno muže, jehož jsme dnes na prvním místě vzpomínali, jméno *Emila Otta*, — obě budou jmenována u nás poždy s hrdostí a vděčnou úctou.

*

Obě řeči zanechaly v posluchačstvu hluboký dojem a připomněly mu opět velkou ztrátu, která stihla české právnictvo úmrtím *Ottovým* a *Storchovým*.

L I T E R Á R N Í   Z P R Á V Y.

Sbírka příkladů a knihovních žádostí a usnesení. S povšechnými předpisy knihovního práva o veřejných knihách a jejich vedení. Šesté opravené vydání. Upravili JUDr. Jos. V. Bohuslav, senátní president nejv. správního soudu, Antonín Hartmann, odborový přednosta minist. spravedlnosti. V Praze 1924. Tiskem »Československého Kompas«, tiskařské a vydavatelské akc. spol. v Praze-Smíchově. Nákladem vlastním.

S upřímným potěšením možno vítati nové vydání tohoto nejen opraveného, nýbrž i valně doplněného spisu. Potřeba jeho byla naléhavá a také živě pocitována. Z různých důvodů. Jednak jsou předešlá vydání rozebrána a tím četnému novému dorostu právníků ponejvíce nepřístupna, jednak uzákoněn byl za naší státní samostatnosti velký počet předpisů, týkajících se též pozemkových knih, takže jejich souhrn a stálý poukaz na jejich praktické použití dojdou vřelé přízně u všech, kdož — zvláště úředníci st. pozemkového úřadu — jsou v pozemkové reformě činnými aneb zúčastněnými. O zápisech podle zákonů o pozemkové reformě jedná spis, pokud má za předmět výklad